

Journal of Education Studies

Volume 12
Issue 4 April-June 1984

Article 3

April 2023

การศึกษาทางไกล กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

วิจิตร ศรีสอ้าน

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

ศรีสอ้าน, วิจิตร (2023) "การศึกษาทางไกล กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย," *Journal of Education Studies*: Vol. 12: Iss. 4, Article 3.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.12.4.3

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol12/iss4/3>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การศึกษาทางไกล กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

ศาสตราจารย์ วิจิตร ศรีสอ้าน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

บทสัมภาษณ์โดย

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และศิริพันธุ์ บำรุงทรัพย์

ศาสตราจารย์ วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นชาวฉะเชิงเทรา เกิดที่ตำบลสนามจันทร์ อำเภอบ้านโพธิ์ เมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๗๗ จบการศึกษาได้ปริญญาตรี ทางอักษรศาสตร์ และครุศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วไปต่อปริญญาโท และเอกทางการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยมินเนโซตา สหรัฐอเมริกา เคยผ่านตำแหน่งบริหารในมหาวิทยาลัยมาหลาย อาทิ เลขานุการ และรองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย ผู้รักษาดำรงในตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปัจจุบันนอกจากจะเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชแล้วยังเป็นรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัยอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

ในบทสัมภาษณ์นี้ ผู้อ่านจะได้ทราบหลักการของการศึกษาทางไกล และความมั่นคงในการก่อกำเนิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ บทบาทของสุโขทัยในด้านต่าง ๆ ทั้งต่อตัวบุคคล ต่อสถาบันแบบปิด ต่อสถาบันวิชาชีพ ต่อสังคม และประเด็นสำคัญอีกหลายประการ เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยสุโขทัย ๆ กับสังคมไทย

สัมภาษณ์เมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๕๒๗ ณ ทบวงมหาวิทยาลัย

๑. ไพฑูรย์ สีนารัตน์

ถาม ประเด็นแรกอยากขอความกรุณาอาจารย์ได้พูดถึงเรื่องของการศึกษาทางไกลหรือ Distance Learning ก่อนว่ามีหลักสำคัญอย่างไร

ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน

ตอบ การศึกษาทางไกลยึดหลักการศึกษาลดชีวิตในแง่ที่ว่าการศึกษาเป็นเสมือนปัจจัยที่ ๕ ของการดำรงชีพ นอกเหนือจากปัจจัย ๔ ที่เราเคยรู้จักกัน คนตั้งแต่เกิดจนตายต้องอาศัยปัจจัยการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ การศึกษาจึงไม่ได้ผูกพันอยู่กับช่วงอายุของคน หมายความว่าคนทุก ๆ วัย ทุก ๆ ช่วงอายุต้องการโอกาสทางการศึกษา และควรจะได้รับปัจจัยการศึกษาตามความต้องการของแต่ละคน ถ้าเชื่ออย่างนี้ก็ต้องดูว่าระบบและวิธีการจัดการศึกษาตอบสนองหลักการนี้หรือไม่ เราจะพบว่าตอบสนองแต่ไม่กว้างขวางและไม่ทั่วถึง การศึกษาในระบบโรงเรียนก็มักจะผูกอยู่กับวัยของคน และมักจะเหมาะกับคนที่เรียนเป็นอาชีพ แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมไม่อาจเรียนเป็นอาชีพได้ เพราะจะต้องประกอบอาชีพ การศึกษาในระบบก็จะตอบสนองได้มากสำหรับคนที่อยู่ในวัยเรียน คนที่เลยวัยเรียน โดยเฉพาะผู้ที่การประกอบอาชีพการงาน มีโอกาสจำกัดมากขึ้นเพราะการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ช่วยให้ได้รับโอกาสได้เต็มที่ เพราะไม่สามารถจะละทิ้งหน้าที่การงานมาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องมาคิดกันว่าถ้าเราเชื่อในหลักการศึกษาลดชีวิต เชื่อว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่เรียกว่าปัจจัยที่ ๕ ในการดำรงชีวิต จะจัดอย่างไรจึงจะทำให้คนทุกเพศทุกวัย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนสามารถจะรับโอกาสได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และเกิดความเสมอภาค ก็พบว่าระบบการศึกษาทางไกลซึ่งเป็นระบบที่ผู้เรียนผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถจะเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ โดยอาศัยสื่อการสอนที่เป็นผลจากการประยุกต์วิทยาการก้าวหน้า หรือเทคโนโลยีในสมัยปัจจุบันจะเป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้น ที่จะช่วยให้การศึกษาแพร่กระจายไปถึงผู้ปรารถนาจะรับโอกาสอย่างกว้างขวางทั่วถึงทุกท้องถิ่น ที่กล่าวมานี้เป็นหลักการสำคัญของการศึกษาทางไกล

อ. ไพฑูรย์ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วอาจารย์มีแรงบันดาลใจอย่างไร หรือมีความมุ่งหวังอย่างไรจึงคิด และดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชขึ้น

ดร. วิจิตร มันเป็นเรื่องของความเชื่อเป็นประเด็นสำคัญ คือผมเองมีความเชื่อมาโดยตลอดว่า การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ แล้วก็เมื่อมีความสำคัญดังที่กล่าวมานี้ก็เชื่อว่าทุกคนควร ได้รับโอกาสทางการศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่ตัวเองจะรับได้และเท่าที่สังคมจะจัดให้ได้ ในเมื่อเชื่ออย่างนี้แล้วในฐานะที่พี่นของผมเป็นเด็กในชนบทที่จะได้โอกาสทางการศึกษานั้นยากมาตั้งแต่ชั้นประถม เพราะว่าผมเองอยู่ห่างจากโรงเรียนถึง ๔ กม. กว่า วันหนึ่งต้องเดินไปกลับเกือบ ๑๐ กม. กว่าจะได้เรียน ในบ้านเมืองเรา โอกาสทางการศึกษายังสูงขึ้นไปยังจำกัด ทำให้มีความรู้สึกถ้าสภาพเป็นอย่างนี้ การพัฒนาประเทศโดยไม่มุ่งไปพัฒนาบุคคลที่จะเป็นจักรกลสำคัญของสังคมให้กว้างขวางทั่วถึงเต็มที่จะเป็นไปได้ไม่ได้ ก็เลยเกิดแรงบันดาลใจว่าในฐานะที่เข้ามาสู่อาชีพครูโดยการเลือกเข้าสู่อาชีพนี้ ในทุกวิถีทางที่จะทำได้ก็น่าจะทำให้บรรลุความเชื่อของตนเอง และทำให้ได้ประโยชน์แก่ประชาชนให้กว้างขวางที่สุด ด้วยการมองสภาพของสังคมไทยว่ายังไม่มีความสะดวกในโอกาสทางการศึกษา เมื่ออุดมคติของผมเองอยากจะเห็นความสะดวกก็เลยพยายามเฝ้ามองหาว่าวิธีการจัดการศึกษาที่จะทำได้ตามอุดมคติที่ผมมี วิธีใดที่จะได้ใกล้เคียงอุดมคติมากที่สุด เมื่อได้ศึกษาและแสวงหาแล้วเห็นว่าวิธีที่กำลังทำอยู่เรียกว่า “การศึกษาทางไกล” ดูจะเป็นทางเลือกและทางออกไปสู่อุดมคติและไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องความสะดวก เรื่องการกระจายโอกาส และการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนได้สอดคล้องกับหลักการด้วยตลอดชีวิต

อ. ไพฑูรย์ อาจารย์คิดว่าระบบนี้น่าจะดี น่าจะเหมาะสมในภาคปฏิบัติ

ดร. วิจิตร ใช่ครับ และโดยเฉพาะในสังคมไทย

อ. ไพฑูรย์ การสร้างสถาบันซึ่งทั้งใหม่และคนก็ไม่ค่อยมั่นใจ ในขณะเดียวกันก็รู้สึกว่าจะประสบความสำเร็จได้ยาก การสร้างงานอย่างนี้ถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรม (Innovation) ที่สำคัญ ซึ่งยากที่จะสร้างได้ถึงขนาดนี้ ก็อยากเรียนถาม

อาจารย์ว่า อาจารย์ได้มีแนวทางในการทำงานอย่างไรที่จะสร้างสิ่งขึ้นมา เท่าที่ทราบมาบ้างอาจารย์ทำเป็นขั้นตอน ดูความต้องการให้ชัดเจน มีการดำเนินงานที่เป็นแผนงาน อยากให้อาจารย์กรุณาเล่าประสบการณ์ของงานที่สร้างสรรค์เช่นนี้เป็นข้อคิดแก่คนรุ่นหลัง

ดร. วิจิตร การที่เราคิดทำอะไรซึ่งเป็นของใหม่ ด้วยวิธีการใหม่ แล้วก็วิธีที่คนส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคย เรื่องที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้คิดผู้ทำจะต้องเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่คิดที่ทำเสียก่อนคนอื่น เพื่อว่าเมื่อจำเป็นจะต้องขอความสนับสนุนและสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มิอ่านาจดัดสินใจ และจะสนับสนุนกิจการ จะได้สร้างความเชื่อมั่น ความเชื่อถือได้ เพราะฉะนั้นขั้นแรกที่สุดที่เสียเวลามากก็คือการวิเคราะห์ วิจัย ในความคิดความเชื่อที่ตัวเองมีให้ชัดเจนว่า เรื่องของหลักการของระบบนี้ วิธีการของระบบนี้การประยุกต์มาใช้ในสังคมไทย เราแน่ใจและเข้าใจดีแล้วแค่ไหน ในส่วนนี้ผมใช้เวลามาก เพราะผมสนใจเรื่องนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นปีที่ผมเดินทางกลับจากการศึกษาในสหรัฐอเมริกาแล้วก็ได้มีโอกาสไปดูงานที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งตอนนั้นเขาเพิ่งเริ่มคิดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดยังไม่มีอะไรเลย ได้ไปคุยกับบุคลากรที่เป็นผู้นำในการริเริ่ม คือ อธิการบดีคนแรกของเขา ก็มีความรู้สึกว่าเป็นแนวคิดและวิธีการที่น่าสนใจมาก ผมก็ศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เงิบ ๆ มาโดยตลอด ก็พบว่าระบบการสอนทางไกลตามแนวคิดที่ผมเคยรู้มาบ้างแล้วตอนที่เรียนหนังสืออยู่สหรัฐ ไปเห็นตัวอย่างที่เริ่มทำที่อังกฤษน่าจะประยุกต์กับประเทศไทยได้เป็นที่แน่นอน ผมก็มีความชัดเจนในเรื่องนี้เป็นการส่วนตัวมาตลอด เมื่อชัดเจนแล้ว ขั้นที่ ๒ ก็คิดว่าวิธีที่จะทำให้ได้รับการยอมรับจะทำอย่างไร เพราะงานนี้เป็นงานใหญ่ ทำคนเดียวทำไม่ได้ ในขั้นนี้ก็ใช้วิธีที่พยายามเผยแพร่ความคิดในทุกโอกาสที่จะทำได้กับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่คิดว่าจะมีส่วนเกื้อหนุนให้แนวความคิดนี้ได้รับการพิจารณา ก็เผชิญที่ว่าในช่วงซึ่งแนวความคิดนี้อยู่ระหว่างการเผยแพร่กันอยู่ ก็เกิดมีมหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อเกิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็มีการพูดกันมากกว่าถ้าจะเปิดแบบตลาดวิชาในรูปแบบที่เคยเปิดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ตอนนั้นก็ใช่ว่าจะเป็นอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งผมเองก็มีความคิดเห็นออกไปสู่

สาธารณะว่าถ้าจะเปิดกันแล้วไม่น่าจะเปิดแบบตลาดวิชา น่าจะเปิดเป็นแบบการสอนทางไกลตอนนั้นยังไม่ได้ใช้คำว่า “การสอนทางไกล” ใช้คำว่าน่าจะเปิดเป็นแบบเปิดจริง ๆ ที่เรียกว่า “มหาวิทยาลัยเปิด” ก็เลยทำให้เกิดแนวความคิดกว้างขวางกันขึ้นในหมู่นักการศึกษาและหมู่ผู้ที่จะตัดสินใจในเรื่องการศึกษา ว่าการเปิดจริง ๆ ไม่ใช่เปิดแบบตลาดวิชา แต่เปิดอีกแบบหนึ่งที่มารู้จักกันตอนหลังนั้นว่าเป็นการเปิดแบบการศึกษาทางไกล เมื่อมีการทำแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละช่วง ตั้งแต่แผน ๒-๓-๔-๕ ประกอบกับเรื่องปฏิรูปการศึกษา ที่ผมเองก็ได้รับโอกาสเข้าไปร่วมในงานปฏิรูปด้วยผู้หนึ่งก็ได้มีการทบทวนเรื่องนี้ได้มีการยอมรับแนวความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกล เป็นข้อเสนอข้อหนึ่งในข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาถือได้ว่าเป็นจุดแรกที่เป็นที่ยอมรับว่าประเทศไทยควรจะมีมหาวิทยาลัยเปิดที่แท้จริงที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกล เมื่อเสนอเข้าเป็นส่วนของการปฏิรูปการศึกษาแล้ว ความพยายามขั้นต่อไปก็คือว่าทำอย่างไรจึงจะให้มันเป็นนโยบายรัฐบาล เพราะเพียงแค่เป็นข้อเสนอที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติทำรายงานเสนอให้คณะรัฐมนตรีรับหลักการยังไม่มีน้ำหนักพอ จะต้องทำให้เป็นนโยบายรัฐบาล ก็เป็นโชคดีที่ว่าในช่วงหลังจากการปฏิรูปการศึกษา เกิดแนวความคิดหลายแนว เช่น การปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ การคิดถึงเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้น การมองไปข้างหน้า ปริมาณของนักศึกษาที่จะเพิ่มขึ้น ความคิดเรื่องการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก็ทำให้ข้อเสนอเกี่ยวกับเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดได้รับความสนใจระดับสูงอย่างกว้างขวางขึ้น การจะทำให้เป็นนโยบายรัฐบาล ในช่วงนั้นก็เออเพราะเราเปลี่ยนรัฐบาลกันบ่อย เรียกว่าเปลี่ยนกันทุกปี พอรัฐบาลใหม่เข้ามาก็ต้องแถลงนโยบาย ผมได้ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ของทบวงคนหนึ่ง จึงได้มีโอกาสเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการทบวง ฯ ที่เข้ามาสู่ตำแหน่งถึงแนวความคิดนี้ รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เป็นรัฐบาลแรกที่เอาเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดไปเป็นนโยบายข้อหนึ่งในการแถลงนโยบายของรัฐบาล รัฐมนตรีว่าการทบวง ฯ ตอนนั้นคือ พลโท ชาญ อังสุโชติ แต่ว่าพลโท ชาญ อยู่ไม่นานก็เปลี่ยนเป็น ดร. นิพนธ์ ศศิธร สำหรับ ดร. นิพนธ์ ศศิธรนั้น นอกจากจะยืนยันนโยบายนี้แล้วยังได้ให้มีการเริ่มต้น

โดยการตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเป็นไปได้และให้เริ่มกันจัดทำโครงการเมื่อเปลี่ยนเป็นรัฐบาลนายธานินทร์ รัฐมนตรีวิมลศิริได้ดำเนินการต่อถึงขั้นที่ผ่านร่างพระราชบัญญัติไปให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจ กำลังจะเข้าสภานิติบัญญัติ เปลี่ยนมาสู่รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ จึงได้พิจารณาต่อ ออกกฎหมายในสมัยรัฐบาลเกรียงศักดิ์ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ผมเองได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการจัดทำโครงการต่อเนื่องกันถึง ๔ ปี ในช่วง ๓-๔ รัฐบาล แสดงว่าในขั้นนี้เป็นขั้นที่แนวความคิดกลายเป็นข้อเสนอที่มีสถาบันมารองรับ คือ สภาการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะเป็นเจ้าของเรื่องปฏิรูปการศึกษา แล้วก็ทำให้เป็นถึงขั้นนโยบายที่มีหน่วยงานรับผิดชอบระดับกระทรวง คือ นโยบายรัฐบาลที่มีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ อันนั้นก็เป็นขั้นตอนของการเผยแพร่ความคิดสร้างความเข้าใจ และพยายามทำให้ขึ้นมาเป็นข้อเสนอและนโยบาย แล้วถ่ายทอดมาเป็นโครงการ

ในขั้นนี้ยังเป็นมหาวิทยาลัยในกระดาษอยู่ ขั้นที่สำคัญก็คือทำอย่างไรถึงจะทำให้มหาวิทยาลัยในกระดาษกลายเป็นมหาวิทยาลัยในการกระทำ เรื่องสำคัญที่สุด คือ เรื่อง “คน” เพราะสิ่งที่วางแผนกันมาในกรรมการจัดทำโครงการ ได้วางแผนทุกด้านพร้อมที่จะนำมาปฏิบัติ คือ วางรูปแบบ วางโครงสร้าง สำรวจความต้องการสำรวจสาขาที่ควรจะมีเปิด ในขั้นนี้ คณะกรรมการพัฒนาโครงการได้ทำไว้ทั้งหมดเป็นฐานเพียงพอที่จะสานต่อไปสู่การปฏิบัติ ขั้นที่เกี่ยวกับ “คน” เป็นขั้นที่ผมถือว่าเป็น “กุญแจ” มหาวิทยาลัยนี้จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จอยู่ตรงจุดนี้ ทำอย่างไรจึงจะทำให้บุคลากรรุ่นบุกเบิกที่จะเป็นบุคลากรหลักเข้ามาแล้วสานต่อแนวความคิดตามโครงการที่รัฐบาลอนุมัติตรงกับอุดมคติของการศึกษาระบบนี้ เรื่องนี้สำคัญมาก เพราะคนที่เข้ามาทำนั้นร้อยละร้อยเป็นคนที่ไม่คุ้นเคยกับระบบนี้ มีประสบการณ์และความคุ้นเคยกับระบบปิด เพราะฉะนั้น ถ้าหากเราคัดเลือกคนที่ไม่ถูกต้อง และไม่เป็นคนที่มีความคิด มีความใจกว้าง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ระบบนี้ ในที่สุดก็จะเปลี่ยนสิ่งที่เราทำนี้ไปสู่ระบบปิดได้โดยง่าย เพราะเป็นวิธีที่ถนัดอยู่แล้วสำหรับพื้นฐานของคน ตรงนี้คือ “กุญแจ” วิธีการที่ใช้เลือกคน ผมจะ

เริ่มจากคนน้อย ๆ คนก่อน ที่ผมใช้ศัพท์เล่น ๆ ของผมว่า “เป็นขั้นของการสร้างแม่ปู” คือพยายามคัดเลือกเอาคนที่คิดว่าจะเสี่ยง คิดว่ามีความกล้าหาญที่จะบุกงานในลักษณะที่ตนเองไม่คุ้นเคยมาก่อน

บุคคลกลุ่มแรกที่ผมพิจารณา คือ ผู้ร่วมงานในคณะกรรมการจัดทำโครงการที่ทำงานร่วมกับผมมา ๓-๔ ปี เพื่อให้สืบความคิด ไม่เอามาทั้งหมด คัดเลือกมาประมาณครึ่งหนึ่งหรือไม่ถึงครึ่ง เพราะเมื่อทำงานกันไปแล้ว ในกรรมการ ๑๐ กว่าคนก็พบว่าสอตกไปเสียเกือบครึ่ง ด้านแนวความคิด ความมั่นใจ และวิธีปฏิบัติ คัดเลือกเฉพาะผู้ที่ (๑) มีแนวความคิดชัดเจน (๒) มีความเหมาะสมที่จะเข้ามาทำงานเป็นบุคลากรเบื้องต้น ผมจะได้ไม่ต้องลำบากที่จะต้องมานั่งอธิบายตั้งแต่ ก. ไก่ ข. ไข่ เพราะถือว่าเป็นคนร่วมอุดมคติกันแล้วในแง่ของปรัชญาการศึกษาของระบบนี้ เมื่อได้บุคลากรเริ่มต้นแล้ว ก็ยังจะทำเร็วไม่ได้ เพราะถ้าทำเร็วเราจะสร้างความพร้อม สร้างความเข้าใจทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัยไม่ทัน ได้ต่อรองกับทางรัฐบาลสมัยนั้นว่าขออย่างน้อย ๓ ปีก่อนจะเปิดสอน เพื่อ “เป็นปีแห่งการจัดระบบและวางระเบียบ” ใช้คำย่อแค่นี้ “จัดระบบ วางระเบียบ” เพื่อให้พร้อมที่จะรับนักศึกษา เรามีประสบการณ์ว่ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่ตั้งมาเป็นประเภทมหาวิทยาลัย “กตปูม” ก็คือว่า “เปิด ปบ รับปูม” แล้วก็ไปพร้อมเอาทีหลัง ปัญหาที่ตามมาคือ เกิดภาพพจน์ที่ไม่ดี แก่ภาพพจน์นั้นได้ยาก คนก็จำเอาสิ่งซึ่งเป็นตราที่เขากระทำไว้ให้ตอนแรกไปหลายปี ทั้ง ๆ ที่ดีแล้ว แล้วก็ยังมองอย่างนั้นอยู่ เราไม่อยากให้มหาวิทยาลัยที่เพิ่งเริ่มต้นมีภาพลบ เกรงว่าคนจะมองภาพลบไปนาน จึงขอเวลาเตรียมการ ๓ ปี แต่รัฐบาลให้แค่ ๒ ปี ตอนนั้นมีโอกาสดีที่ว่าในชั้น ๒ ปีนี้เราสามารถที่จะเอาโครงการในกระดานนี้มาสานต่อให้เป็นโครงสร้าง ปรับแต่งให้เหมาะสมมีเวลาชักชวนความเข้าใจ เสริมสร้าง “กำลังภายใน” ให้เกิดขึ้นในบุคลากร เริ่มต้นมีโอกาสรื้อสร้างแม่ปู เมื่อเราขยายเลือกคนเพิ่มขึ้นก็จะมีแม่ปูช่วยทำให้เกิดความเข้าใจ ทำให้เกิดการทำงานในลักษณะที่เป็นทีม เป็นระบบตามวิธีการของเรา ชั้นนี้ผมถือว่าเป็น “กุญแจ” สำเร็จหรือไม่สำเร็จอยู่ที่ชั้นนี้

เมื่อเรามีเวลา ๒ ปี จัดระบบ วางระเบียบ พัฒนาตัวบุคคล และทำความเข้าใจ ปฐมนิเทศ ผูกอบรมคนของเราให้พร้อมจะทำงานในระบบใหม่เราถึงคำนึงแผนขั้นที่ ๔ คือรับนักศึกษา แม้แต่ขั้นรับนักศึกษานี้เราใช้นโยบายที่จะรับน้อยสาขาเรียกช่วง ๒ ปีแรกของการเปิดสอนว่า ช่วงแห่งการ “ทดสอบระบบ” เราใช้คำนี้ประกาศไปให้รู้เลยว่า ๒ ปีแรกเป็นการทดสอบระบบ อย่ามุ่งหวังอะไรจากเรามากนัก ทดสอบเสียก่อนว่าระบบที่กำลังจะนำขึ้นใช้ได้หรือเปล่า มันมีข้อบกพร่องอะไรจะได้แก้ไขเสียก่อนจะขยายงาน เราก็เลือก ๒ สาขาวิชา อย่างตั้งใจเลยว่าจะทดสอบ ๒ สาขา สาขาที่หนึ่งคือ ศึกษาศาสตร์สำหรับครูประจำการ เพราะเราเห็นว่าปริมาณผู้ต้องการเรียนมีมากกระจายอยู่ทั่วประเทศ ถูกต้องสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัยที่ต้องการที่จะเปิดโอกาส และในบรรดาบุคลากรประจำการ ไม่มีกลุ่มไหนที่มีปริมาณมากเท่าและอยู่ทุกท้องถิ่น เพราะฉะนั้นการทดสอบระบบจึงต้องทดสอบจากกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มที่สอดคล้องกับปรัชญามากที่สุด ถ้าไปทดสอบกับกลุ่มที่จำกัดอยู่ในเมืองบางเมืองหรือว่าเป็นอาชีพที่อยู่ในบางท้องถิ่นเท่านั้น เราจะทดสอบระบบไม่ได้

อ. ไพฑูรย์ คนยังไม่เข้าใจนักว่าทำไมอาจารย์เลือกศึกษาศาสตร์ก่อน

ดร. วิจิตร เราเลือกศึกษาศาสตร์ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นกลุ่มซึ่งใหญ่สุด ทำงานอยู่ทุกท้องถิ่น เพราะฉะนั้นถ้าเราจะทดสอบว่าไปรษณีย์ไปถึงหรือไม่ คนอยู่ไกลสุดจะเรียนหรือไม่ ระบบการศึกษาถึงบ้าน บริการถึงตัว เขารับโอกาสได้จริงหรือเปล่า คนรับโอกาสมาจากท้องถิ่นไหนมากที่สุด ภาคไหนมากที่สุด ไม่มีสาขาไหนที่จะดีไปกว่าสาขาศึกษาศาสตร์ เพราะเป็นกลุ่มที่เข้าตามลักษณะที่เราจะทดสอบมากที่สุด กับประการที่ ๒ เรามองว่าสาขานี้โดยอาชีพทุกคนจะต้องใฝ่หาความรู้อยู่แล้ว และจำเป็นต้องมีการเพิ่มวุฒิเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เข้าเกณฑ์หมดทุกประการ สำหรับสาขานี้ ใช้ระบบนี้กับครูประจำการ จะเข้าทุกลักษณะทุกเกณฑ์ของการทดสอบระบบ เราจึงเลือกสาขานี้เป็นอันดับ ๑ ไม่เปิดสาขาอื่น เฉพาะสาขานี้สาขาเดียว เรามีความรู้สึกว่าถ้าทดสอบกับกลุ่มซึ่งโดยอาชีพเขาจะต้องพัฒนาตนเองอยู่เรื่อย ๆ เป็นกลุ่มซึ่งค่อนข้างจะชินกับระบบที่เรียนด้วยตนเอง มีการสอนวิชาชุด

ที่^๕ในเคศศึกษาศาสตร์ก็ยังไม่พอกับระบบทั้งหมด มันก็ยังไม่ทำให้เราได้รับการทดสอบระบบได้ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะกลุ่มเป้าหมายที่ทดสอบกลุ่มนั้นถ้าผลออกมาดี คนก็อาจจะพูดกันว่า ก็แน่ละครูเขาค้นเคยกับระบบที่เรียนเองอยู่แล้ว เราก็เลยบอกว่าถ้าอย่างนั้นต้องเลือกข้อหาสาขาที่ยังไม่มีใครเปิดสอน และเป็นสาขาที่คุ้นเคยกับการเรียนเองน้อยที่สุด รวมทั้งโอกาสก็ไม่ค่อยเปิดด้วยในสาขานี้ ในที่สุดก็บอกว่าเราควรจะเปิดสาขา การจัดการงานก่อสร้าง เพราะเราถือว่าพวกเข่างทำงานไประยะหนึ่งแล้วเขาจะต้องเลื่อนขั้นสู่ระดับ “จัดการ” แต่ไม่เคยมีความรู้ในเรื่องการจัดการ ความเสียหายในเรื่องการก่อสร้างมีมาก เราเห็นว่ามีคนอย่างน้อยอยู่ทุกวงการ ทั้งของรัฐ เอกชนและที่ประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วประเทศพอสมควรเหมือนกัน น่าจะพิสูจน์ให้สังคมไทยเห็นว่าระบบการศึกษาอย่างนี้เปิดสอนแม้แต่ในสาขาที่ยังไม่มีใครเปิดสอนก็ทำได้ เพื่อจะแสดงว่าของใหม่อาจจะทำอะไรได้ใหม่กว่าระบบที่เป็นอยู่เราก็เลยเลือกสาขา “การจัดการงานก่อสร้าง” ซึ่งไม่มีใครเคยเปิดสอนมาก่อน เราเป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่เปิดสอน เมื่อเปิดสอนสาขานี้เพื่อทดสอบระบบก็เลยทำให้เราสามารถที่จะเน้นและฟังความสนใจไปสู่เรื่องที่จะทำ แคบและลึก นี่เป็นวิธีของเรา เพราะเราอยากมีเวลาเตรียมและเราก็อยากจะมีเวลาลอง เราได้ทำทั้งหมด ซึ่งผมไม่เชื่อว่ามหาวิทยาลัยไหนจะมีโอกาสทำอย่างนี้ หลักสูตรที่เราลองเป็นหลักสูตร ๒ ปี รับผู้ที่จบ ป.ว.ส. หรือเทียบเท่าเข้ามาเรียน เพราะฉะนั้นการทดสอบ ๒ ปี เราเก็บผลและประเมินได้ ถ้าผ่านการทดสอบประเมินแล้วเห็นว่าใช้ได้ มีประสิทธิภาพ เป้าหมายต้องมีมาตรฐาน คุณภาพใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยอื่นต่ำกว่าไม่ได้ ผลผลิตจะต้องได้คุณภาพมาตรฐาน ถึงจะขยายให้กว้างขวางออกไป นี่เป็นขั้นตอนที่เราทำ และผมเชื่อว่าการทำงานตามขั้นตอนอย่างนี้ทำให้ (๑) ไม่เกินกำลัง (๒) วางแนวที่จะทำและประเมินติดตามผลได้ง่าย แล้วนำผลนั้นกลับมาปรับปรุงระบบอยู่ตลอดเวลา ก่อนที่จะขยาย

ทั้งหมดนี้เป็นขั้นตอนหรือวิธีการที่ผมคิดว่านำมาซึ่งความสำเร็จอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

อ. ไพฑูรย์ ที่อยากให้อาจารย์เล่าให้ละเอียดสักหน่อยก็เพราะว่าเป็นการสร้างของใหม่ ในการจะเอาสิ่งใหม่เข้ามา เป็นวิธีการที่ผมเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่คนที่จะเริ่มทำอะไร ที่เขากลับเข้ามาสู่ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยสุโขทัยกับสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลง ผมอยากจะเริ่มประเด็นแรกว่า อาจารย์มองว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยมีส่วนในการเปลี่ยนหรือว่าปรับชีวิตของคนในแง่ของรายบุคคลอย่างไรบ้าง

ดร. วิจิตร ประเด็นสำคัญของมหาวิทยาลัยสุโขทัยที่เรามุ่ง เราอยากให้เห็นว่าการใช้ปัจจัยการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่จำเป็นต้องแยกชีวิตการเรียนกับชีวิตการทำงานออกจากกัน การศึกษาน่าจะเป็นกระบวนการที่สอดแทรกอยู่ได้กับการดำเนินชีวิตปกติ ถ้าทำอย่างนี้ได้แล้ว เราหวังที่จะเปลี่ยนค่านิยม และถ้าเปลี่ยนได้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลทางสังคมมาก การเปลี่ยนค่านิยมตรงนี้ก็คือนโยบายที่ว่าคนจะเรียนเหมือนกับระบบที่เรียกว่า “บันไดตารา” คือต้องเรียนแล้ว แพ้คัดออก เมื่ออยู่ในวัยเรียนแล้วไม่ได้รับโอกาส หลุดจากระบบออกมาเกือบจะไม่มีโอกาสกลับไปรับโอกาสอีกเลย คล้าย ๆ แพ้คัดออก ก็อยากให้มีความรู้สึกว่ามีระบบอย่างนี้แล้วจะเรียนเมื่อไรก็ได้ แล้วก็ไม่ต้องเรียนเป็นอาชีพ น่าจะคำนึงถึงความพร้อม ความถนัด ความต้องการ ความสนใจ และถ้าหากทำให้คนเกิดค่านิยมว่า ในระดับอุดมศึกษานั้นไม่ต้องแยกการเรียนกับการทำงาน เรื่องที่ว่าจบมัธยมปลายแล้วสอบเข้าไม่ได้ต้องร้องไห้ ผิดหวังในชีวิตอย่างมากตามภาพที่ปรากฏในปัจจุบัน ควรจะหายไปเพราะน่าจะมองแต่เพียงว่าเราจะรับโอกาสเมื่อไร และไม่จำเป็นต้องรับโอกาสพร้อมกัน ผมมองว่าถ้าเราเปลี่ยนค่านิยมตรงนี้ได้ ภาพของการแข่งขันอาจจะเปลี่ยน และผมเชื่อว่าขณะนี้เริ่มมองเห็นว่าแนวโน้มทางนี้เริ่มแล้ว เคียวนั้นนักเรียนจำนวนหนึ่งแม้แต่ว่าจบมัธยมปลายแล้วไม่สมัครสอบคัดเลือก รอรับโอกาสจากระบบเปิดอยู่อย่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยนี้เปิดรับสมัครก่อนประกาศผลสอบเข้ามหาวิทยาลัยอย่างปีนี้ ตั้งแต่ ๑๕ พ.ค. นี้ มีเด็กที่จบ ม. ๖ ป.ว.ส. ป.ว.ท. มาสอบสมัครไปแล้วประมาณหมื่นคนโดยไม่รอฟังผล ซึ่งจะประกาศในวันที่ ๒๔ พ.ค.

อ. ไพฑูรย์ ช่วงที่ อาจารย์ประกาศรับนี้มีการประกาศรับหลังฟังผลด้วยใช่ไหมครับ

ดร. วิจิตร มีหลังพื้ผลด้วย แต่ว่าผมสนใจช่วงก่อนพื้ผล เพราะตามปกติแล้วเราคงจะคิดว่าไม่มีใครมาซื้อ เพราะเขามีสิทธิจะซื้อหลังพื้ผลได้ เพราะปีคั้ง ๘ มิ.ย. ซึ่งจะหลังประกาศผลสอบเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว แต่ทำไมถึงมีคนเป็นหมื่นมาซื้อและสมัครก่อนเลยโดยไม่พื้ผล เป็นอย่างนั้นมากขึ้นทุกทีในขณะนั้น แสดงว่าพอคนเขารู้ว่ามีโอกาสรองรับ และเขาจะรับเมื่อไรก็ได้ แรงผลักดันที่จะทำให้ต้องชวนชวน กระวีกระวาดมารับโอกาสทั้ง ๆ ที่เขายังไม่พร้อมก็จะลดลง และเมื่อเป็นอย่างนั้นมาก ๆ ขึ้น วันหนึ่งอุดมศึกษาจะกลายเป็นส่วนของการศึกษาผู้ใหญ่ ที่คนอาจจะออกไปประกอบอาชีพการทำงานด้วยแล้วก็เรียนไปด้วย คำว่าตงานก็คงจะไม่มี เทียนที่มีความรู้สึกว่าตงานเพราะว่าเอาคนมาเรียนเป็นอาชีพเสียระยะหนึ่ง โดยไม่มีงานทำเลย และพอเรียนจบแล้ว หมาอาชีพเรียนแล้วก็ต้องทำอาชีพอื่น ที่นี้พอไม่ได้อาชีพอื่นทันทีก็เรียกว่าบัณฑิตว่างงาน แต่ถ้าเป็นอีกแบบหนึ่งเหมือนอย่างที่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยกำลังทำอยู่เรียนไปด้วย ทำงานไปด้วย ช่วยงานบ้านประกอบอาชีพอิสระ หรือไปเป็นลูกจ้างเขา แล้วก็เรียนไปด้วยเมื่อจบบัณฑิต ถึงจะไม่ได้งานตรงกับวุฒิที่เป็นบัณฑิต ก็ไม่ได้หมายความว่าคนนั้นว่างงาน เพราะเขาก็มีงานทำ และได้เอาความรู้ไปใช้ลักษณะอย่างนี้ ผมคิดว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยอยากจะให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในเชิงค่านิยมที่ให้กับโอกาสทางการศึกษา อยากให้เปลี่ยนรูปแบบใหม่ในแนวที่ว่าถ้ามีระบบอย่างนั้นแล้ว รับโอกาสเมื่อไรก็ได้ เรียนไปด้วย ทำงานไปด้วย

อ. ไพฑูรย์ ที่จริงอันนี้ถ้ามองให้ลึกแล้วก็เท่ากับไปหารากเดิมที่ว่าคนสมัยก่อนเขาทำงานด้วยแล้วก็เรียนด้วย คือหาความรู้ตลอดเวลาและก็ทำงานตลอดเวลา ที่นี้ขอวกกลับไปว่าผลที่มองในแง่ของการที่จะส่งผลไปสู่สังคม อยากให้อาจารย์โยงไปสู่ความคิดที่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสัมพันธ์กับอันนี้อย่างไร

ดร. วิจิตร เมื่อเราสร้างค่านิยมอันนี้ได้ ซึ่งผมเชื่อว่าสร้างได้ เพราะความนิยมมีมากขึ้นทุกวันนี้ มันจะโยงไปสู่เรื่องของการศึกษาตลอดชีวิต ก็ตรงที่ว่าคนเมื่อรู้ว่าจะรับโอกาสเมื่อไรก็ได้ เขาก็จะรับโอกาสเมื่อเขารู้สึกว่าเขาขาดปัจจัยทางการศึกษา

ในการดำเนินชีวิตไปถึงช่วงนั้น เช่น คนที่แม้จะจบปริญญาไปแล้วมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงแล้ว ก็ยังอาจจะวกกลับมาใช้โอกาส ซึ่งในขณะนี้มีมาก คนจบปริญญาเอกก็มี จบทางหนึ่งแล้วอาจจะมาเรียนกฎหมาย อาจจะมาเรียนบางสาขาวิชาเท่านั้น

อ. ไพฑูรย์ อาจารย์เทียบให้เขาใหม่ครับ

ดร. วิจิตร ถ้าที่จบปริญญามาแล้วเราก็ก่อนวิชาพื้นฐานให้ มีแม่แต่มาเรียนบางชุด มาเรียนอีกปริญญาหนึ่ง คนระดับรองปลัดกระทรวง อธิบดีก็มีที่เรียนอย่างนี้ ไปถามท่านเหล่านั้นว่าทำไมถึงเรียน ท่านว่าระบบแบบนี้ดี เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย แล้วก็เอาความรู้ไปใช้ ได้เท่าไรก็เท่านั้น ก็เลยไปเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในตัว ด้วยวิธีอย่างนี้ อันนี้เป็นเรื่องที่เราคิดตามประเมินแล้ว ผลด้านนี้มีอยู่ เพราะอย่างที่ผมพูดตอนแรก ความไม่เสมอภาคในโอกาสเป็นปัญหาหลักประการแรกของระบบอุดมศึกษา ถึงแม้จะพยายามกันอยู่ที่จะกระจายและขยายโอกาสอย่างที่ทำอยู่นี้ ก่อนจะมีมหาวิทยาลัยสุโขทัยแต่ก็ทำได้จำกัด เมื่อถูกจำกัดแล้วคนจำนวนหนึ่งเขาสิ้นหวังว่าในชีวิตเขาไปด้วยสภาพเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล ติดพันภาระหน้าที่ การรับผิดชอบครอบครัว และการดำเนินชีวิตของตนเอง เขารู้สึกว่าความหวังที่เขาจะได้รับการศึกษาสูงขึ้นตามความปรารถนาของเขา คงไม่มี จะมีความรู้สึกมากสำหรับคนที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ผมยกตัวอย่าง คนที่อยู่เกาะสมุย เมื่อเปิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยเกาะนี้มีคนอยู่ไม่ถึง ๓ หมื่น ประชากรจำนวนนี้มีนักศึกษาที่มาเรียนอยู่ ๑๐๐ กว่าคน เขาบอกเลยว่าถ้าไม่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยเขาไม่มีความหวังที่จะเรียนถึงปริญญา โดยเฉพาะพวกครู เพราะต้องข้ามเกาะมาเรียน เราก็พบแม่แต่ว่าคนบางคนเรียนได้เกียรตินิยมทุกสาขาวิชา ที่เกาะสมุยมีอยู่คนหนึ่งซึ่งเป็นคนเก่งของเกาะ แต่เขาไม่มีโอกาส เพื่อนฝูงรุ่นเดียวกันเรียนสู้ไม่ได้เมื่ออยู่โรงเรียน แต่ว่าเพื่อนฝูงข้ามเกาะมาใหญ่โตกันหมด ตัวเองยังอยู่ที่เกาะและเป็นครู พอมหาวิทยาลัยสุโขทัยเปิดก็สมัครเรียนและเรียนได้ทุกสาขาวิชาเกียรตินิยมหมด ได้เข็มทองคำ ผมได้พบนักศึกษาตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในโอกาสที่เรามีการอบรมเข้ม พบภาพที่ประทับใจอยู่ตลอดเวลา บางคนร้องให้อาลัยให้มหาวิทยาลัยนี้ได้ชุบชีวิต สร้างชีวิตใหม่ ซึ่งเขาไม่เคยคิดว่าจะมีความหวังเหลืออยู่ อันนี้เป็นสิ่งที่ชัดเจนมาก จากการที่เราผลิต

บันทึกไปแล้วรุ่นหนึ่งจากการที่เราสัมภาษณ์นักศึกษา บางคนทำงานอยู่กับเขา เขาบอกว่าวิทยุก็ฟังไม่ได้ ทีวีก็ดูไม่ได้ แต่ชุดวิชามันไปถึง เขาต้องลงจากเขามาเอาชุดวิชา แล้วก็ศึกษาอยู่บนเขา ถึงเวลาก็ตกลงมาสอบ อย่างนี้ก็เรียนได้ เมื่อถามว่าเดิมมีโอกาสนั้นไหม คำตอบก็คือไม่มีแม้แต่ความหวัง เพราะหวังไปก็ไม่เกิดความจริงขึ้นมาได้

อ. ไพฑูรย์ ที่นี่ยากขอให้อาจารย์กรุณาโยงไปสู่ที่เราพูดกันถึงประเด็นตัวบุคคล โยงไปสู่การบริการสังคมอย่างกว้าง ๆ ว่าสุขุขทัยมีผลกระทบต่อตัวบุคคลอย่างไร และเป็นบุคคลกลุ่มไหน

ดร. วิจิตร มีเรื่องกระทบต่อพฤติกรรมตัวบุคคลอยู่ในแง่หนึ่ง ซึ่งเราก็ไม่เคยคิดว่าจะเกิดขึ้นแต่มารู้ทีหลัง คือหลังจากได้รับผลส่งกลับมาจากนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง กล่าวคือเมืองไทยในสังคมชนบท คนที่ประกอบอาชีพการงาน เมื่อนอกเวลาทำงานก็มักจะไม่มีอะไรทำ ส่วนมากก็กินเหล้าเมายา สรวลเสเฮฮากันไป ภาวะเศรษฐกิจก็แย่ มีจดหมายจากภรรยาและสามีของผู้เรียนเขียนเข้ามาเยาะ บอกว่าตั้งแต่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยแล้ว สามีภรรยาเข้าเรียน โดยเฉพาะสามี พฤติกรรมเปลี่ยน คือจากขี้เหล้าเมายาก็เลิก เต็มวันกลับมาดูหนังสืออยู่กับครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวอบอุ่น ทำให้เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น และมีหลายรายเขียนมาบอกขอให้มหาวิทยาลัยจงเจริญ เพราะว่าวิธีการศึกษาแบบนี้ไปช่วยให้คนมีความหวัง เมื่อคนมีโอกาแทนที่เขาจะใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่สู้เป็นประโยชน์ แล้วมีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว หันกลับมาเป็นผู้รับผิดชอบ หันกลับมาใช้เวลาให้เป็นประโยชน์กลับมาเอาใจจริงเอาใจกับการศึกษา นี่เป็นผลกระทบต่อพฤติกรรมส่วนตัวบุคคล ต่อครอบครัวที่เราไม่คาดฝัน แต่เรารู้ทีหลัง หลังจากทำไปแล้ว ส่งผลโดยตรง ผลอีกอันหนึ่งที่ส่งก็คือว่าเมื่อคนมีความหวังว่าเกิดความเสมอภาคในโอกาสเช่นนี้แล้ว คนที่ทำงานอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เคยมีความรู้สึกที่ว่าตัวเสียเปรียบตัวขาดโอกาส บัดนี้ความรู้สึกเปลี่ยนไป เพราะอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ ได้โอกาสเท่าเทียมกัน แล้วผลที่ผมคิดว่าในที่สุดจะเกิดก็คือว่า ต่อไปนี่คนจะไม่รู้สึกเหมือนถูกลดโทษถ้าจะต้องไปทำงานในท้องถิ่นที่ห่างไกลจากตัวเมือง เพราะมีโอกาสดำเนิน การพัฒนาตนเองโดยอาศัยปัจจัยการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้คนกล้าเสียสละ กล้าไปทำงานในท้องถิ่นที่

ต้องการเขามากขึ้น ซึ่งแต่เดิมมีบางคนไม่ค่อยยอมออกไป กลัวเสียโอกาส อันนี้จะช่วยได้มาก และความจริงก็เป็นอย่างนั้นเพราะว่า นักศึกษาสุโขทัยทั้งหมดมาถึงปีนี้เกือบ ๓ แสน ปรากฏว่าเกือบ ๘๐ % เป็นผู้อยู่ในชนบท เพราะฉะนั้นเราเองไม่ค่อยได้ทำงานให้คนกรุงเทพฯ ๖ เท่าไหร่ แต่เป็นการทำงานให้คนนอกกรุงเทพฯ ๖ มากกว่า ซึ่งตรงตามเจตนารมณ์ สถิติยืนยันในข้อนี้

อ. ไพฑูรย์ อยากขอให้อาจารย์เพิ่มเติมถึงผลกระทบที่ทั้งมหาวิทยาลัยเปิดแล้วมีผลต่อมหาวิทยาลัยปีต๋าง ซึ่งผมรู้สึกว่ในปัจจุบันจะมีผลอยู่อย่างมาก แรกๆ ก็มองสุโขทัยว่ไปได้ไม่เท่าไหร่

ดร. วิจิตร แรกๆ คนเขาเฉยเพราะเหตุว่เขามีความคิคว่มันคงเป็นไปไม่ได้ การที่เฉยเพราะคิคว่เป็นไปไม่ได้ มันก็ดีไปอย่าง คือทำให้มหาวิทยาลัยทำงานโดยไม่ต้องพะวงกับข้อโจมตีหรือข้อติติง เพราะเขาไม่รู้ว่จะติติงทำไมเพราะเขารู้ว่สิ่งนั้นมันเป็นไปไม่ได้ แต่ในเมื่อมันเกิดเป็นผลที่เป็นไปได้ ผลที่กระทบต่อมหาวิทยาลัยปีต๋าท่พอประมวลได้ ในประเด็นแรกก็คือ เขาใจว่จะทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะหันมาพิจารณาว่าสื่อการสอนที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ถ้าพัฒนาให้ถูกทางจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนได้ อันนี้เห็นได้ชัดจาก ๒ ทาง คือ

๑. มีการนำเอาสื่อที่มหาวิทยาลัยพัฒนาขึ้น เช่น เอกสารการสอนหรือแม้แต่รายการโทรทัศน์ ไปใช้ในมหาวิทยาลัยปีต๋า เมื่อมีการนำไปใช้ก็เท่ากับเป็นการยอมรับกลาย ๆ ว่ สื่อที่พัฒนา แม้แต่มหาวิทยาลัยปีต๋าก็ใช้ได้ และถ้ามหาวิทยาลัยปีต๋าจะหันมาทำอย่างนั้นเพื่อพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพ การเรียน การสอน ทางหนึ่งก็คือการพัฒนาสื่อการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยให้มากขึ้นกว่าเดิม

๒. ที่พอประมวลได้ก็คือหันมาพิจารณาว่า ระบบการจัดการ ระบบการทำงานแบบมหาวิทยาลัยสุโขทัยนี้เป็นอย่างไร จึงทำงานได้มาก ลงทุนน้อย ข้อนี้เป็นข้อซึ่งไม่ใช่ประเทศไทยเท่านั้น มีคนจากทั่วโลกมาดูงานเราทุกอาทิตย์ เคียวนี้รับแขกไม่ไหวส่วนมากคำถามสำคัญก็คือว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยมีอาจารย์ประจำอยู่ไม่ถึง ๒๐๐ คน ทำไมสอนคนได้ถึง ๒ แสนกว่า ทำไมมหาวิทยาลัยก็มีงบประมาณนิด

เดียวที่ได้รับจากรัฐบาล มีรายรับรายหัวคิดแล้วหัวละไม่ถึง ๕๐๐ บาท ทำให้จึงสอนนักศึกษาได้ จัดการศึกษาได้ราคาถูกลงมาก ประหยัดมาก ทำอย่างไร ในที่สุดหลายคนก็มาบอกว่าที่น่าสนใจที่สุดคือการจัดการ ระบบและวิธีการทำงาน หลายคนหันมาสนใจระบบการจัดการ

มันมีภาพอยู่ ๒ ภาพในสังคมที่เป็นภาพฝังใจ คือ ๑. คนไทยทำงานเป็นทีมไม่เป็น และโดยเฉพาะระดับมหาวิทยาลัย วิธีการของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป คือการทำงานเอกเทศ ไม่ต้องยุ่งกับใครและไม่มีใครมาช่วย ภาพนี้เลยเป็นภาพฝังใจที่บอกว่าคนไทยทำงานเป็นทีมไม่เป็น ภาพที่ ๒ ก็คือว่า ต่างสังกัดแล้วร่วมมือกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นแต่ละคนจะต้องสร้างอะไรของตัวเองขึ้นมาเพื่อความสะดวก เพื่อจะได้ควบคุมได้ ระบบการจัดการและดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสุโขทัย ตรงข้ามเลย เราลบภาพ ๒ ภาพนี้ออกไป คือ ถ้าไม่ทำงานเป็นทีมทำไม่ได้ เพราะโครงสร้างของระบบที่วางไว้ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือทางด้านการบริหารก็แล้วแต่ต้องเป็นทีมทั้งสิ้น แล้วไม่ใช่เฉพาะทีมในมหาวิทยาลัยด้วย ต้องเป็นทีมกับบุคคลภายนอก เพราะเรามีอาจารย์ประจำไม่ถึง ๒๐๐ แต่เราใช้อาจารย์ภายนอกถึง ๓,๐๐๐ กว่าคน ทั้งเขียนชุด ทั้งสอนเสริม ต้องทำงานเป็นทีม ถ้าทำงานเป็นทีมไม่ได้ก็ทำไม่ได้ มหาวิทยาลัยของเราผูกระบบการทำงานไว้เป็นทีม

ถ้าเราไม่ได้รับความร่วมมือ ร่วมใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน เราทำไม่ได้ เพราะถ้าจะมีเอง ต้องลงทุนมากกว่านี้เป็นร้อยเท่า เช่น งานของเราต้องใช้คอมพิวเตอร์ เราใช้คอมพิวเตอร์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ งานของเราต้องพิมพ์หนังสือเป็นล้านๆ เล่ม เราไม่มีโรงพิมพ์เลยแม้แต่โรงพิมพ์เดียว ใช้โรงพิมพ์เอกชน ๒๐ กว่าโรง เรามีศูนย์ทุกจังหวัดทั่วประเทศ แต่ศูนย์นี้ไม่ใช่ของเราเลย เป็นโรงเรียนมัธยมบ้างเป็นวิทยาลัยครูบ้าง เป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดบ้าง เป็นของกระทรวงเกษตรบ้าง จำเป็นต้องมีห้องสมุด แต่เราไม่เคยมีห้องสมุดของเราเลย แต่เรามีมุม มสธ. ในทุกห้องสมุดประชาชนทุกจังหวัดและจะทำเช่นนี้ได้ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เอาทรัพยากร

ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ต้องลงทุน แต่อาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มบ้าง ตรงนี้ลบภาพที่ว่าต่างสังกัดร่วมมือกัน ไม่ได้ แต่ละคนต้องมีอะไรเป็นของตนเอง จาก ๒ เรื่องใหญ่ ๆ นี้ เริ่มจะมีผลกระทบไปสู่มหาวิทยาลัยปิด อาจารย์มหาวิทยาลัย ปิดจำนวนไม่น้อยที่มาทำงานกับเรา มาเห็นว่าวิธีที่สุโขทัยใช้นี้ก็น่าจะใช้ได้กับมหาวิทยาลัยของตนเอง ก็เริ่มมีคนเอาไปกระตุ้นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แม้แต่จุฬาฯ เองก็เพิ่งมีระเบียบออกมาส่งเสริมให้อาจารย์พัฒนาสื่อการสอน แต่เดิมมีแต่ตำรา ก็เพราะเห็นว่าสื่อการสอนสำคัญ จุฬาฯ เองก็ก้าวเข้ามาสนับสนุน ผมไม่ทราบว่าจุฬาฯ จะยอมรับไหมว่าอย่างน้อยแรงกระตุ้นจากสุโขทัยนี้ก็มีส่วน

เพราะฉะนั้นลักษณะทั้งสองนี้มีผลกระทบต่อระบบการจัดการ และวิธีการทำงานแบบสุโขทัย ผมว่าตอนนี้เริ่มเข้าไปมีผลที่อาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบและวิธีการทำงาน ผมคิดว่า ๒ เรื่องใหญ่ ๆ นี้ คือการพัฒนาสื่อเชิงเทคโนโลยีที่จะช่วยเสริมคุณภาพ และการยอมรับเรื่องระบบและวิธีการทำงานที่ทำได้อย่างประหยัด เกิดประโยชน์ ลงทุนน้อย ผลงานได้มาก เป็นจุดที่คนเริ่มหันมาพิจารณาอีกอันหนึ่งซึ่งผมว่าเริ่มคิด คือเรื่องคุณภาพของผลผลิตคนของมหาวิทยาลัยปิด เริ่มพิจารณาว่ามหาวิทยาลัยเปิดอย่างสุโขทัย หรือแม้แต่รามคำแหง ผลิตบัณฑิตออกมาความสามารถก็ไล่ ๆ กัน เหมือน ๆ กัน เฉลี่ย ๆ มหาวิทยาลัยเปิดอาจดีกว่า ก็เลยสงสัยว่าระบบปิดที่เป็นอยู่มันเป็นยังไง อาจารย์มากกว่า อุปกรณ์มากกว่าลงทุนมากกว่า แต่คุณภาพไม่เห็นพิเศษออกไป

อ. ไพฑูรย์

ดร. วิจิตร

คือจริง ๆ อันนี้เป็นปัญหาเส้นผมบังภูเขา ถ้าคิดแบบมหาวิทยาลัยปิด ในเรื่องคุณภาพบัณฑิต ก็คิดว่าเลือกก็เลือกมาแล้ว ได้เด็กที่ดีกว่ามาแล้ว เพราะฉะนั้นผลน่าจะดีกว่า ทั้ง ๆ ที่กระบวนการจะดีกว่าหรือไม่ก็แล้วแต่ เอาผลไปผูกไว้กับตัวนักศึกษา แต่ลืมไปว่ามหาวิทยาลัยเปิดเขากำลังให้การศึกษากับกลุ่มคนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ มีวุฒิภาวะสูง มีประสบการณ์มาก รู้ความต้องการ เพราะฉะนั้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของคนกลุ่มซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่า รู้ความต้องการของตนเองชัด มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ เหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัจจัยส่งเสริมคุณภาพที่เรายังไม่เคยพูดถึงกันมากเท่าไร แม้แต่คุณภาพบัณฑิตก็อาจจะโยงเข้ามาสู่เรื่องเหล่านี้ด้วย

ไม่ใช่แค่เพียงกระบวนการของการจัดการศึกษาแบบเปิด หรือแบบสอนทางไกล เป็นกระบวนการที่อาจจะช่วยประกันคุณภาพ แท้จริง ๆ แล้ว ต้นทุนของนักศึกษาที่เข้ามา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสุโขทัย เนื่องจากว่า ๘๗% เป็นคนทำงานอยู่แล้วมีประสบการณ์อยู่แล้ว รู้ความต้องการ เพราะฉะนั้นปัจจัยเหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัจจัยเป็นแรงส่งอีกอันหนึ่ง นอกจากกระบวนการซึ่งยังไม่ได้มีการวิเคราะห์กันมากนัก แต่ในแง่สุโขทัยเริ่มวิเคราะห์ว่าในกลุ่มที่ผ่านการ สอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัยปีคีม่วงวัดแต่ผลสัมฤทธิ์ใครรู้วิชามากกว่ากัน เก่งกว่ากันเข้าได้แต่ระบบเปิดไม่ได้คัดใครเข้ามาหมด แต่ว่าสิ่งที่มากับสิ่งที่ไม่ได้คัดเลือกจะมีมากกว่า ก็คือความเป็นผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบมากกว่า มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่า รู้ความต้องการของตัวเองมากกว่า อาจจะมีสิ่งที่เรียกว่า Motivation หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากกว่าด้วย เมื่อคนรู้ความต้องการ รู้ว่าเรียนไปเพื่ออะไร รู้ว่าเอาไปใช้อะไร กับคนเรียนแล้วยังไม่รู้ว่าจะเอาไปใช้อะไร ต่างกันมาก ตรงนี้เป็นอีกข้อหนึ่งที่ทำให้คุณภาพต่างกัน

อ. ไพฑูรย์ ผลกระทบต่อสถาบันเดิม ๆ ต่อระบบปิดค่อนข้างเห็นชัดเจนขึ้นมากและก็มีภาระไหวตัวในกลุ่มมหาวิทยาลัยปีค้อยู่พอควร ที่นี้ผมรู้สึกว่าสุโขทัยกำลังมีผลกระทบสำคัญอีกด้านหนึ่ง คือต่อหน่วยงานที่เป็นอยู่ ต่อองค์กรของรัฐที่เป็นอยู่ เพราะว่าส่วนหนึ่งคือทำให้คนพวกนี้มีความหวังแล้วยังเข้าไปช่วยเสริมระบบงานด้วยตามที่อาจารย์มีโครงการอยู่นั้น อาจารย์มีโครงการอย่างไรและคิดว่าจะมีผลอย่างไรครับ

ดร. วิจิตร เรื่องมหาวิทยาลัยสุโขทัยในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเปิด ใช้ระบบการสอนทางไกล ยึดปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต ต้องเข้าใจตรงนี้ก่อน ว่าเรื่องการสอนเพื่อนำไปสู่การได้ปริญญาเป็นแต่เพียงวัตถุประสงค์หนึ่ง แต่ไม่ใช่วัตถุประสงค์เดียวจริง ๆ แล้วระบบการศึกษาเช่นนี้จะมีประโยชน์มากในแง่ที่ทำให้การศึกษาเป็นการศึกษามวลชนเพราะสื่อที่ใช้ต่าง ๆ เป็นสื่อเปิด ที่แม้แต่คนที่ไม่ใช่ นักศึกษาเองก็จะมีโอกาส ถ้าเขาประสงค์ที่จะรับความรู้จากสื่อเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องเป็นนักศึกษา ขณะนี้ผมเชื่อว่าคนที่ฟังรายการวิทยุ โทรทัศน์ทั่วประเทศอีกก็ล้านก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้นคนที่ติดตามรายการ ติดตามสื่อต่าง ๆ ที่เขาสามารถแสวงหาได้ตามอัธยาศัยมีอยู่มาก เท่ากับว่าสุโขทัยขณะนี้ไปเพิ่มการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการสร้างสื่อที่บริการถึงตัว แม้แต่ตำรวจตำรวจก็มีคนซื้อเอาไปศึกษาเอง เป็นการศึกษาตามอัธยาศัยที่แท้จริง

ในแง่ที่ไปกระทบหน่วยงานต่าง ๆ นั้นผมเห็นว่าผลกระทบ ๒ ทางคือ

ทางที่ ๑ เมื่อตัวคนในหน่วยงานเหล่านั้น เขาคืนตัว เขารับโอกาส เขามีความหวัง เขามีอนาคต ก็แน่นอน ขวัญกำลังใจแล้วคุณภาพของคนดีขึ้น มันก็ส่งผลไปสู่คุณภาพหน่วยงานโดยอัตโนมัติ จะเห็นได้จากหลายอาชีพ เขาเรียกว่าอาชีพ “คลองตัน” ผมชอบใช้คำว่าคลองตัน คือไม่มีบันไดอาชีพ เพราะว่าการศึกษาน้อย ตัวอย่างเช่นกรมตำรวจมีตำรวจชั้นประทวนที่ผ่านโรงเรียนพลตำรวจแล้วไม่ได้สัญญาบัตรเป็นหมื่น ๆ ที่ผมเรียกว่า “จำสอยดาว” คือพวกจำ พวกนายคาบ คนพวกนี้มีประสบการณ์มาก มีความชำนาญการมาก แต่ว่าขาดความรู้ที่จะส่งตัวเองขึ้นไปในระบบของการบริหารงานบุคคล แล้วจะเอาขวัญกำลังใจที่ไหน ในเมื่อติดตันแล้ว พอกรมตำรวจร่วมมือกับสสช. เปิดโอกาสว่าถ้าหากจำ หรือนายคาบ มาเรียนวิชานิติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่เขาจะได้สร้างเนื้อสร้างตัวได้ ก็จะมีโอกาสเขิบขึ้นเป็นสัญญาบัตร การคืนตัวก็เกิดขึ้น คนรู้สึกว่ามีชีวิตที่มีความหวัง ขวัญกำลังใจในการทำงานก็เกิดขึ้น คนที่อยู่ในภาวะอย่างนี้มีมาก ในหน่วยงานต่าง ๆ ของเมืองไทย กระทรวงสาธารณสุข พวกผู้ช่วยพยาบาล พวกพนักงานอนามัย ทำงานอยู่ใกล้ชิดประชาชน พวกนี้ก็เหมือนกัน การศึกษาน้อยในเบื้องต้น บันไดอาชีพส่วนมากติดตัน เกิดพฤติกรรม ๒ แบบคือ ๑) ไปเรียนอาชีพอื่นที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพเดิม และ ๒) อยู่ไปวัน ๆ เพราะทำไปมันก็ไม่มีประโยชน์ ในเมื่อมันติดตันเพ้อมีโอกาสดิ้นตัว แล้วก็มีความรู้สึกกระตือรือร้น เกิดความหวัง นี่เป็นผลกระทบโดยตรงเลยสำหรับผู้คนของหน่วยงาน

ทางที่ ๒ เป็นเรื่องที่เราสอนองความต้องการของหน่วยงานโดยตรง คือหน่วยงานจำนวนหนึ่งเขามีนโยบายและโครงการว่าเขาจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากร ตามความต้องการของหน่วยงานเขา โดยไม่ถือเอาเรื่องความต้องการส่วนตัวของบุคลากรเป็นหลัก เขาก็เห็นว่าวิธีของมหาวิทยาลัยสสช.เขาสามารถเอาไปใช้ได้โดยที่ไม่เสียงาน ถ้าเป็นวิธีอื่นเช่นส่งคนเข้าอบรมจะไม่มีคนทำงาน หายไปเป็นเดือน หายไป ๒ อาทิตย์ ค่าใช้จ่ายมาก ข้อจำกัดมาก เขาก็เห็นลู่ทาง เช่น กรมที่ดินบอกว่ามีลูกจ้างทั้งหลายพันคน ไม่มีความรู้กฎหมายอะไรเลย แต่เวลามาทำงานต้องใช้กฎหมาย เรา

ก็ร่วมกันจัดให้มีประกาศนียบัตรกฎหมาย ที่ดินและทรัพย์สิน หลักสูตร ๒ ปี แล้ว
รับลูกจ้างพวกนั้นเข้ามาเรียน แ่่นก็พอแล้วที่จะทำงาน และสามารถกำหนดเข้ามาตร
ฐานตำแหน่ง บรรจุเป็นข้าราชการได้เลย อย่างนี้เราก็กเอาความต้องการนั้นมา ทำมา
๒ ปีแล้วกับกรมที่ดิน หรืออย่างกรมการปกครองเห็นว่า ขณะนี้อะไร ๆ ก็โถมไป
ที่ก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุกโครงการขณะนั้นพุ่งไปที่ก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ถามว่าได้มี
การเตรียมก้านันผู้ใหญ่บ้านให้พร้อมรับความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีแต่ก็ยัง
ไม่เป็นกิจลักษณะ คนตั้งแสนแปดหมื่นทั่วประเทศจะไปอบรมกันรูปไหน คนเหล่านี
เขาหนีอาชีพอไปเรียกเขามาอบรม หนัก ๆ เข้าเขาจะประท้วงว่าเสียอาชีพการงานของ
เขา ในที่สุดกรมการปกครองก็มาร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัย ลองไปวิเคราะห์
ความต้องการของหน่วยงาน และความต้องการของก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าถ้าจะให้
ทำหน้าที่การทำงานดีขึ้น ควรจะเสริมความรู้อะไร ในที่สุดก็ออกมาเป็นประกาศนียบัตร
๑ ปี ชื่อว่า “โครงการประกาศนียบัตรการปกครองท้องที่ ๑” เอาเรื่องที่ก้านันผู้ใหญ่
บ้านต้องการจะรู้และจะต้องทำหน้าที่มาสร้างเป็นชุดวิชาเรียน ๑ ปี เป็นเรื่องที่เกี่ยว
ข้องกับระดับที่ต้องเอาไปใช้ประโยชน์ทั้งสิ้น แล้วก็ให้ก้านันผู้ใหญ่บ้านเรียน มีก้านัน
ผู้ใหญ่บ้าน รุ่นที่แล้วเรียน ๓ พันกว่าคน รุ่นใหม่นี้ก็เรียนอีกหลายพัน กับบอกว่าจะ
ทำไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็จะครบแสนแปดหมื่นคน อันนี้ใครได้ประโยชน์ หน่วยงาน
ระดับท้องถิ่นได้ประโยชน์ เพราะเป็นเป้าประสงค์ของเขาอยู่แล้วที่เขาจะต้องพัฒนา
คนเหล่านั้นขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาประเทศ จะพัฒนาไม่ได้ ถ้าหากว่าเพิ่ม
ความรับผิดชอบลงไป แต่ไม่ได้เตรียมบุคลากรที่จะรับความรับผิดชอบ

ลักษณะอย่างนี้เราทำอยู่ ทำกับกรมการปกครองเรื่องโครงการก้านัน ผู้ใหญ่
บ้าน ทำกับกรมที่ดินเรื่องประกาศนียบัตรที่ดินและทรัพย์สิน ทำกับกรมตำรวจด้าน
นิติศาสตร์ แม้แต่สำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ ตอนนี้มีผู้บริหารโรงเรียนประถม
ศึกษาสามหมื่นกว่าคน ส่งเข้าอบรมครั้งละ ๒๐๐-๓๐๐ คน โดยขอให้มหาวิทยาลัย
ต่างๆ ช่วยกันจัด กว่าจะช่วยได้ครบต้องใช้เวลาหลายสิบปี และใช้เงินมหาศาล ขณะ
นี้ได้มีโครงการความช่วยเหลือ โดยขอให้สุโขทัยสร้างชุดฝึกอบรม ใช้เวลา ๖ เดือนจะ
อบรมได้ครบทั้งสามหมื่นกว่าคนทั่วประเทศ เอาชุดไปศึกษาเอง แล้วก็มิวิทยาการไป

ช่วยเสริมตามจังหวัดต่างๆ ขณะนี้ มีแม่แต่หน่วยงานธุรกิจเอกชน เช่น ธนาคารกรุงเทพเขาก็บอกว่าวิธีนี้ดี เขาจะเลื่อนตำแหน่งพนักงานเองโดยต้องการให้มีความรู้เพิ่ม จะให้มาเรียนเต็มเวลาไม่ได้ก็เลยมาทำความตกลงขอให้รับพนักงานของธนาคารกรุงเทพเป็นนักศึกษาสมทบ แล้วธนาคารกรุงเทพก็มาวิเคราะห์หลักสูตรว่าหลักสูตรตามที่เขาต้องการให้เรียน เช่น บริหารธุรกิจ จะให้เรียนที่ชุดโดยไม่มุ่งปริญญา ให้เราสอบแล้วส่งผลไปให้ เขาจะออกเงินให้ทั้งหมดกับพนักงาน และเมื่อสอบได้ครบ ๓ ชุดวิชา ก็จะเลื่อนตำแหน่ง เดือนนี้ทำแล้ว ปีนี้เป็นปีแรก ตกลงกันรูปนี้ หน่วยงานที่มาขอความร่วมมือในรูปนี้ มีแม่แต่กระทรวงเกษตร พนักงานส่งเสริมการเกษตรทั่วประเทศ เขาต้องการจะพัฒนาจึงขอให้เราเปิดส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ เมื่อทำแล้วเขาก็ช่วยโดยจัดบุคลากรมาช่วยผลิตชุด ช่วยให้ศูนย์พัฒนาต่างๆ เป็นที่ปฏิบัติการ เราเรียกว่าเป็นการฝึกอบรมทางไกล ไม่ต้องเสียงานแล้วก็ประหยัด

อ. ไพฑูรย์ อันนี้อาจารย์เคยคิดจะทำประเมินผลบ้างหรือเปล่าครับ ว่าอบรมไปแล้วเขาได้นำไปใช้กับงานมากน้อยแค่ไหนเพียงไร

ดร. วิจิตร เราประเมินอยู่เรื่อย เราประเมินตลอด หน่วยวิจัยสถาบันของเราจะต้องประเมินสิ่งเหล่านี้ เราทำอะไรเราประเมินหมด เช่น จัดงานปริญญาดำเนินเสร็จเราบอกได้เลย ค่าใช้จ่ายปริญญาดำเนิน ๒๕๐ บาท ต่อคน ไม่คิดส่วนที่เขาคงต้องออกของเขาเอง เราทำอย่างนี้หมดในทุกกิจกรรม คือทำให้รู้สึกว่าการประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะถ้าเราไม่ประเมิน เราจะเอาอะไรมาปรับ งานของเราต้องไหวตัวอยู่ตลอดเวลา ทำทั้งทำข้างไม่ได้ เพราะเราร่วมมือกับคนจำนวนมาก ถ้าหากไม่เห็นผล คนก็ไม่ร่วมมือ เราจะต้องพยายามบอสิ่งที่ทำกลับไปให้คนที่ร่วมมือ เขาว่าทำแล้วเกิดผลอะไร เป็นประโยชน์อย่างไร อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญของการแสวงหาความร่วมมือ คนเขาจะร่วมมือก็ต่อเมื่อเขาว่าสิ่งที่ทำมีคุณค่า มีความหมาย มีประโยชน์ เพราะถ้าไม่มีคุณค่า ความหมายไม่ดีเขาก็ไม่ร่วมด้วย ผู้ใหญ่หลายท่านที่มาร่วมมือบอกว่า พอทราบอุดมคติ เห็นผลมันไปถึงคนส่วนใหญ่ก็ชื่นใจแล้ว อยากจะมาช่วย เขาไม่ได้คิดถึงเงิน เขาไม่ได้คิดถึงผลทางวัตถุอะไรเป็นการตอบแทน

อ. ไพฑูรย์ ถึงประเด็นนี้ ผมอยากให้อาจารย์มองเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่ง คือ ความคิดในเรื่องของสังคมแห่งการเรียนรู้หรือที่เรียกว่า Learning Society อาจารย์คิดว่าสุโขทัยจะมีบทบาทในแนวคิดดังกล่าวอย่างไร

ดร. วิจิตร จริง ๆ แล้วปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต ก็ต้องมองสังคมว่าเป็นสังคมของการเรียนรู้ แล้วก็มองว่าการศึกษาคือเป็นปัจจัยชีวิต เป็นปัจจัยการดำเนินชีวิต การจะทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ก็หมายความว่าเราจะต้องทำให้การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ถ้าเมื่อไรไม่ทำให้การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ก็ไม่ใช่สังคมของการเรียนรู้จะเรียนรู้แล้วจะต้องละทิ้ง การดำเนินชีวิตปกติที่สุโขทัยทำผมเชื่อว่าจะช่วยเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้มาก ใน ๒-๓ ลักษณะ ลักษณะที่เราใช้ระบบที่กระจาย และขยายโอกาสออกไปกว้างขวางมากขึ้น โดยคนทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ลักษณะนี้ทำให้การเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตไม่ได้แยกจากกัน ลักษณะที่ ๒ เป็นการสร้างระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เรียกว่า Informal Education ก็คือไปสร้างปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยให้คนแสวงหาความรู้ได้โดยสะดวก ก็เหมือนกันกับว่าถ้าเรามีหนังสือพิมพ์ส่งไปให้ประชาชนทุกบ้านได้ทั่วประเทศ ไม่ใช่พอคนเขาจะอ่านหนังสือพิมพ์ก็ต้องเดินทาง ๔-๕ กม. ไปซื้อ หรือถ้าเรามีวิธีให้เขาฟังได้ทุกบ้าน คนเพียงแค่เปิดปั๊บก็ได้ฟัง ก็จะฟังกันกว้างขวางทั่วประเทศ หรือถ้ามีห้องสมุดประชาชนใกล้ตัวประชาชนมากที่สุด การที่เขาจะไปยืมหนังสือมาอ่าน ไปหาหนังสือมาอ่านหรือเขาจะแวะไปอ่านหนังสือก็จะมีมากขึ้น หรือถ้ามีพิพิธภัณฑ์ดี ๆ ใกล้ตัว เขาก็จะไปดู แต่ถ้าเขาจะไปพิพิธภัณฑ์ที่เขาต้องเดินทางข้ามคืนข้ามวัน ใครจะไป เพราะฉะนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยก็คือว่า การสร้างสิ่งที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ให้ใกล้ตัว ให้สะดวกที่คนจะใช้ โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากและสะดวก

ผมเชื่อว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชโดยระบบสื่อเปิดที่ใช้โดยระบบที่ให้การศึกษาดังบ้าน บริการถึงตัวและโดยระบบที่ไปเสริมสิ่งที่ผู้อื่นทำอยู่ให้เข้มแข็งและบริการได้มากขึ้น เช่น ไปเสริมห้องสมุดประชาชนโดยเปิดมุม มสธ. ไปเสริม

รายการวิทยุ โทรทัศน์ ให้มีรายการทางการศึกษามากขึ้น รวมทั้งวันหนึ่งอาจจะไปมี
ศูนย์ของตนเอง และอาจจะมีหน่วยเคลื่อนที่ เพื่อให้บริการในทุกภาค ทุกท้องที่ที่
การคมนาคมลำบาก มันก็เป็นการสร้างระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จะให้ประชาชน
ใช้โอกาสทางการศึกษาตามถนัด ตามสะดวก ตามความสนใจ แล้วก็ไม่ต้องไปมุ่ง
ปริญญา ประกาศนียบัตร เป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อที่จะให้ประชาชนไฝ่
หาความรู้อยู่เสมอโดยไม่ต้องลงทุนลงแรง อันนี้คือเป้าหมายสำคัญ และอันนี้ถ้าทำ
ได้ก็จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ จะทำให้การศึกษามีความเสมอภาค แล้วก็จะเป็นการ
ศึกษาเพื่อมวลชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยสนใจไม่น้อยไปกว่าการศึกษาทางไกล และ
เราอยากสร้างค่านิยมส่วนนี้มากกว่าว่าถ้าจัดการศึกษา ให้สะดวก ให้ประหยัด ให้
สามารถรับโอกาสได้อย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้นแล้ว สังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้น แล้ว
คนจะใช้ปัจจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต และการงานได้อย่างเสมอภาคทั่วถึงกัน

อ. ไพฑูรย์

ผมมีอีก ๒ ประเด็นที่จะเรียนถามอาจารย์ ขอเริ่มจากประเด็นแรกคือว่า ระบบการ
ศึกษาของเราที่เป็นอยู่ ถ้าวิเคราะห์อย่างตรงไปตรงมาอย่างมหาวิทยาลัยปีตินันท์มักจะ
สร้างค่านิยมคนเมือง เพราะว่าคนเรียนก็อยู่ในเมือง ตามต่างจังหวัดก็เอาคนเมือง
ไปเรียนอีก คนสอนก็เป็นคนซึ่งรับค่านิยมของคนเมืองไป โดยเฉพาะเมืองนอกด้วย
สอนแต่เรื่องของฝรั่ง หลักสูตรก็เป็นอย่างนี้มาตลอด มีคนเคยพูดว่าการศึกษาไทยนี้
กลายเป็นว่าเอาเรื่องของฝรั่งหรือของคนเมืองไปให้แก่คนที่อยู่ในชนบท มันเหมือน
กันหรือเปล่า สุโขทัยมีลักษณะดังกล่าวเพียงใด

ดร. วิจิตร

จริงๆ แล้ว เรื่องที่พูดว่ามหาวิทยาลัยปิด หรือระบบการศึกษาที่จัดอยู่เอียงไปทาง
คนเมือง นี่เป็นเรื่องจริง อันที่จริงก็ไม่ใช่ความผิดของมหาวิทยาลัยปิด หรือระบบ
อุดมศึกษานัก เพราะการกระจายโอกาสขั้นต้นก่อนมาถึงอุดมศึกษาแม้แต่มัธยมก็
เป็นมัธยมเมือง และถ้าเอาภาพคนจบมัธยมมากูก็จะเห็นชัดเจนว่า ๕๐% เป็นลูกพ่อ
ค้า ๒๕% ลูกข้าราชการ ลูกชาวไร่ชาวนาได้เรียนไม่ถึง ๒๕% ก็แสดงให้เห็นว่าคนที่
ได้รับโอกาสมักจะเป็น คนกลุ่มอาชีพที่ทำงานในเมือง หรือในชุมชนใหญ่และ
เศรษฐกิจดี ระบบของมหาวิทยาลัยสุโขทัยคิดว่าจะทำให้เป็นการศึกษาเพื่อชนบท
เพื่อสภาพสังคมไทยได้มากขึ้น ใน ๒ แ่ง คือในแง่ที่หนึ่งมหาวิทยาลัยพยายามที่จะ

ขยายโอกาส โดยขยายคุณวุฒิขั้นต้นที่จะศึกษากว้างขึ้น เช่น ขณะนั้นเรายอมให้ผู้จบ ม.ศ. ๓ ทำงาน ๕ ปี อายุ ๒๐ ปี ได้มีโอกาสเข้าเรียน และเราจะไปต่อยอดการศึกษา ผู้ใหญ่ที่สอบเทียบที่เรียนขึ้นมาในระบบการศึกษาใหญ่ให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้อันที่อยู๋ในชนบทในท้องถิ่นที่ห่างไกล ไม่จำเป็นต้องมีวุฒิมัธยมปลายก็อาจจะได้รับโอกาส เพราะจริงๆ มาตรฐานการศึกษาไม่ได้ยู่ตอนเข้า ยู่ตอนจบ จริงๆ แล้ว คนเข้าใจผิดหมด คนจะเรียนรู้ก็ไม่ใช่เรียนรู้ในระบบอย่างเดียว เรียนรู้จากตนเอง จากประสบการณ์ ฯลฯ จะไปตรึงเรื่องคุณวุฒิตอนสอบเข้าว่าต้องต่อยอดมัธยมเท่านั้นไม่ได้ แต่ถ้ากำหนดแต่อายุ เช่น อายุ ๒๐ แล้วเรียนได้เลยไม่ต้องมาพูดถึงคุณวุฒิอะไรก็ยังไม่ไปในลักษณะที่พึงประสงค์ได้มากขึ้น แต่ต้องค่อยๆ สร้างความเชื่อ นี่คือนักเรียนที่ ๑ ที่เราทำ ส่วนอันที่สองถ้าจะพิจารณาด้านสาระและกิจกรรม ที่บรรจุเข้าหลักสูตรและนำมาใช้สอน ผมเชื่อว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัย ๖ มีความเป็นไทยมากที่สุดมหาวิทยาลัยหนึ่ง ในระบบการผลิตและพัฒนาสื่อ จะเห็นว่าเราใช้คนที่ไม่ใช่แต่เพียงนักวิชาการด้านทฤษฎี เราใช้คนภาคปฏิบัติ ปฏิบัติงานจริงมามาก เพื่อที่จะเอาเข้ามาผสมผสานที่จะทำให้ออกสารถสอนก็ดี สื่อที่ผลิตก็ดี มีลักษณะสะท้อนความเป็นจริง ทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎี อันนี้เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยสุโขทัย ถ้าเอาตำรับตำราไปดูจะพบความจริงข้อนี้ ตัวอย่างต่างๆ ที่จะมาออกรายการโทรทัศน์ เราใช้ตัวอย่างเมืองไทย โรงเรียนดีก็โรงเรียนดีเมืองไทย คนที่ชมมาเขาบอกว่ารายการสุโขทัยไม่เป็นฝรั่ง เพราะว่าเราเอาภาพไทย โรงเรียนดีของไทย สหกรณ์ดีของไทย ของดีของเมืองไทยมาออกเผยแพร่ให้ประชาชนประกอบด้วย เพราะฉะนั้นโดยเนื้อหาสาระทำให้เป็นภาพสะท้อนสังคมไทยอยู่มาก ที่ทำอยู่ในมหาวิทยาลัยเองก็จะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างให้คนเข้าใจเมืองไทยเราดีขึ้น สภาพสังคมไทยดีขึ้น รวมทั้งบางชุดวิชามหาวิทยาลัยอื่นไม่ได้กำหนด เรากำหนด เช่น วิชาไทยศึกษาเป็นวิชาบังคับเป็นวิชาพื้นฐาน และทุกคนต้องเรียน จะผ่านสุโขทัยไปโดยไม่เรียนไทยศึกษาไม่ได้ วิชาที่จัดสอนเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกันอยู่มาก เรามองว่า เป้าหมายจะต้องถึงคนในทุกท้องถิ่น ศึกษาศาสตร์ก็ถึงคนทุกท้องถิ่น ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ก็ถึงคนทุกท้องถิ่น วิทยาศาสตร์สุขภาพซึ่งไปสอน

พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาลและพนักงานอนามัยก็ถึงทุกท้องถิ่น อาชีพเหล่านี้มีทุกท้องถิ่น ตำรวจมีอยู่ทุกท้องถิ่น บุคลากรที่อยู่ในโครงการหลัก ๆ ในมหาวิทยาลัย สุขุขทัยกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ เพราะสาขาวิชาเราทำในเชิงวิชาชีพ เราไม่เกาะวิชาการคือ Discipline นัก เราเกาะ Profession เราทำเป็นเชิงการพัฒนาวิชาชีพ (Career Development) เพราะฉะนั้นเมื่อทำเป็น Career Development เราก็เสาะหาว่ากลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ไหน เราก็เลือกกลุ่มเป้าหมายซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ ลักษณะที่เรามองกลุ่มเป้าหมายแล้วเลือกสาขาที่เปิด ไปเกาะกับกลุ่มเป้าหมายที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เวลาที่กำหนดเนื้อหา กำหนดกิจกรรมก็สะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาของประเทศ จึงมีลักษณะที่ผมเข้าใจว่ามีความสมดุลในเรื่องที่จะทำให้สะท้อนสภาพสังคมและหลีกเลี่ยงความเป็นสังคมเมือง หรือเอียงมาทางด้านในเมืองลงไปได้มาก

อ. ไพฑูรย์ ที่นี้เป็นประเด็นสุดท้าย เท่าที่ประมวลดูหลายคนรู้สึก ว่า อาจารย์สร้างสุขุขทัยประสบความสำเร็จมาก อาจารย์คิดถึงการทำขยายโอกาสหรือปรับระบบอื่นๆ เช่น ในระดับมัธยมประถมหรือไม่

ดร. วิจิตร ในประเทศเสรีประชาธิปไตยอย่างบ้านเรา การเปิดโอกาสให้เกิดความเสมอภาคเป็นเรื่องสำคัญ แต่โอกาสมันจะเปิดได้มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับทางเลือกที่จะมี ถึงแม้เราอยากจะเปิดโอกาสเหลือเกิน แต่ทางเลือกเรามีทางเดียว แล้วคนส่วนหนึ่งก็เลือกไม่ได้ โอกาสมันก็ไม่เปิด เช่นเราบอกว่าเราจะตั้งมหาวิทยาลัยแบบปิดขึ้นให้ได้ทุกจังหวัด แล้วก็บอกว่าถ้าทำอย่างนั้นได้แล้ว เปิดโอกาสได้กว้างขวางแน่ มันก็ไม่แน่ เพราะมันเป็นทางเลือกเพียงทางเดียว ซึ่งคนอีกจำนวนหนึ่งเขาก็อาจจะบอกว่าเลือกไม่ได้ เขาทำงานเขาก็ไม่อยากจะมาเรียนเต็มเวลา เรื่องของมหาวิทยาลัยสุขุขทัยมันเป็นแต่เพียงทางเลือกที่เพิ่มขึ้นเพื่อจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการเปิดโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้คนเลือกได้ตามถนัด ตามสะดวก ตามสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม อันนี้เป็นหลักใหญ่ เมื่อการศึกษาจะต้องมีการเลือกเช่นนี้ เผลอญเกิดทางเลือกในระดับอุดมศึกษามากกว่าทางเลือกระดับประถม มัธยม ขณะนี้ถ้ามองให้ดี ทางเลือกระดับอุดมศึกษาเกือบจะพุดได้เลยในประเทศไทยมีมาก ถ้าคนไม่ช่างเลือกจน

เกินไปนักได้เรียนหมด เพราะเลือกมหาวิทยาลัยปิดก็ได้ เลือกมหาวิทยาลัย
เปิดก็ได้อีก ๒ แห่ง เลือกวิทยาลัยเอกชนก็ได้ เลือกสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด
กระทรวงศึกษาก็ได้ ทางเลือกมีมาก แล้วบางคนเลือกไกลไปนอกประเทศ แต่พอมา
มองระดับประถมและมัธยม ยิ่งลงไประดับต่ำเท่าไร ทางเลือกยิ่งจำกัดเพราะว่า
ระบบประถมเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นโรงเรียนในระบบเดียว มัธยมศึกษาชั้นน้อยเรามี
ระบบการศึกษานอกโรงเรียนเข้าไปช่วยอีกทางหนึ่ง คือเปิดทางให้คนใช้การศึกษา
ผู้ใหญ่ในความหมายเดิมที่จะหาโอกาส แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การจัดมันก็ยังค่อนข้าง
จะผูกพันกับการศึกษาในระดับ ยังไม่ได้ใช้การสอนทางไกลเป็นพื้นฐาน ผมอยาก
เห็นระบบคู่ขนาน คือการศึกษาในระบบนี้ต้องรักษาไว้เพราะเหมาะกับคนจำนวน
หนึ่งที่เขาต้องการเรียนเป็นอาชีพ ทางเลือกนี้ต้องรักษาไว้ ต้องเปิดไว้เสมอ ต้อง
ทำให้ดีตั้งแต่ประถมขึ้นมาถึงมัธยมและอุดมในขณะเดียวกันก็อยากจะมีระบบคู่ขนาน
คือเป็นระบบที่เหมือนกับว่านอกระบบ ตั้งแต่ประถมขึ้นมาเลยจนถึงอุดม เพื่อว่า
คนที่ไปไม่ได้ในทางเลือกที่หนึ่งแล้วก็จะหันมาใช้ทางเลือกที่สอง หรือเมื่อใช้ทาง
เลือกที่สอง ระยะหนึ่งแล้วอาจจะหันกลับไปใช้ทางเลือกที่หนึ่ง ถ้ามันมีระบบคู่ขนาน
อย่างนี้ และทั้ง ๒ ระบบทำให้ดี ผมเชื่อว่าจะทำให้เป้าหมายเรื่องการเปิดโอกาส
ความเสมอภาคสมบูรณ์ได้ ก็มีปัญหาว่าระบบการสอนทางไกลจะใช้ได้หรือไม่ ที่
จริงระดับประถมถ้าจะทำแบบระบบนอกโรงเรียนอาจจะต้องทำมากกว่าระบบการ
สอนทางไกล อาจจะต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันสังคมอื่นอาจจะต้องมีโครงการทางการ
ศึกษาที่จะช่วยเด็กในลักษณะต่างๆ แล้วก็อาจจะมีส่วนที่การพัฒนาสื่อแบบทาง
ไกลเข้าไปช่วยได้ ผมได้ทราบว่าบางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เขาก็ใช้
ยังระดับมัธยมยิ่งสบายเพราะระดับมัธยมจะใช้ระบบการสอนทางไกลได้มาก ขณะนี้
หลายประเทศมีแนวโน้มเป็นแนวโน้มของโลกเลย พยายามหาทางที่จะจัดการ
ศึกษาให้กว้างขวาง ให้เกิดความเสมอภาคไม่ต้องมองไกล มองในภูมิภาคของเรา
ในเอเชียแปซิฟิก ประเทศอินโดนีเซียกำลังตั้งมหาวิทยาลัยเปิด ส่งคนมาดูงาน มา
ฝึกงานแล้วก็มาเชิญคนของเราไปเป็นที่ปรึกษา บังคลาเทศก็มีโครงการจัดตั้ง
มหาวิทยาลัยเปิด ญี่ปุ่นจะเปิดปีนี้ ขณะนี้แนวโน้มที่จะหันมาใช้วิธีการสอนทางไกล
มากขึ้นเป็นแนวโน้มที่เห็นชัด

อ. ไพฑูรย์ มาถึงช่วงนี้ก็อยากให้อาจารย์เพิ่มเติมบทบาทของสุโขทัยที่มีต่อกิจการระหว่างประเทศสักหน่อย เพราะรู้สึกเดี๋ยวนี้มีบทบาทมากขึ้นใช่ไหมครับ คุณจะมีมากกว่ามหาวิทยาลัยปิตุเสียดีก

ดร. วิจิตร แต่เดิมเป็นอย่างนั้น พอคิดถึงมหาวิทยาลัยเปิดแบบสอนทางไกล ทุกคนคิดถึงประเทศอังกฤษ เพราะถือว่าเป็นต้นแบบก็ไปดูงานกันที่อังกฤษ หลายประเทศดูแล้วบอกทำไม่ได้ เพราะประเทศของตนไม่ได้มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ ทางเทคโนโลยี เท่ากับประเทศอังกฤษ กลับมาแล้วเลิกทำ ไปดูแล้วเลิกทำ แทนที่จะเกิดกำลังใจที่จะทำเลียนแบบ หลายประเทศที่มาดูงานที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยเห็นว่าเราทำได้โดยประหยัด ลงทุนน้อยแล้วได้รับความนิยมสูง เพราะว่าคนเรียนมีมากคนก็เริ่มสนใจ ทำไมเมืองไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่ได้มีความพร้อมเหมือนอังกฤษ ถึงจัดการศึกษาแบบเปิดแบบการสอนทางไกลได้ ในที่สุดขณะนี้เราเลยกลายเป็นต้นแบบของประเทศกำลังพัฒนา ที่หลายประเทศส่งคนมาดูงานมาศึกษาว่าทำได้อย่างไร ถึงขั้นที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้กำหนดให้เราเป็นสถาบันนำ เรียกว่า Lead Institution ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยการตั้งกลุ่มขึ้นมา คือ กลุ่มประเทศสมาชิกที่สนใจเรื่องนี้ มีราว ๆ ๑๕ ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพื่อที่จะหาทางส่งเสริมความร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้การฝึกอบรมเพื่อจะช่วยให้ประเทศที่ต้องการจะขยายงานด้านนี้ทำได้มากขึ้น แล้วก็มาเลือกมหาวิทยาลัยสุโขทัยเป็นสถาบันนำ ผมเองก็เป็นประธานของกลุ่มนวัตกรรมอุดมศึกษา Innovation in Higher Education ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งกลุ่ม ๓๐ กว่าประเทศ ยูเนสโกสนับสนุนให้เงินมาจัดกิจกรรม ประชุมสัมมนา ดูงาน ฝึกอบรม และออก News Letter ชื่อ Never Too Far โดยที่เราเป็นศูนย์ประสานงานกลางของภูมิภาคประเทศต่าง ๆ ก็มาดูเราเป็นต้นแบบ ในสังคมกำลังพัฒนา ทำอย่างไรจึงจะทำงานแบบลงทุนน้อย ทำงานได้มาก ในขณะนี้เราเป็นจุดสนใจของโลก มีคนมาดูงาน เยอะอยู่เสมอ แบบที่กล่าวขวัญถึงในแง่ที่ว่าเป็นการศึกษาที่ลงทุนน้อยทำอย่างไรจึงสามารถร่วมใช้ประโยชน์ทรัพยากรระหว่างหน่วยงานได้มาก ในบางประเทศ

มหาวิทยาลัยเปิดเกิดขึ้นถูกคัดค้านจากมหาวิทยาลัยปิด หากไม่ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยเปิดที่ดี ก็คงทำงานไม่ได้มากเท่านี้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ปัจจุบันเรากำลังได้รับความสนใจ

อ. ไพฑูรย์ อาจารย์มองอนาคตของสุโขทัยอย่างไรบ้างครับ

ดร. วิจิตร ผมมองว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยในอนาคตคงจะคงรูปความเป็นมหาวิทยาลัยเปิดด้วยระบบการสอนทางไกลต่อไป แล้วก็คงจะหันมาเน้นเรื่องการศึกษาสำหรับประชาชน โดยเอาความรู้ระดับอุดมศึกษาลงไปให้ถึงประชาชนให้มากที่สุด จะมีการประยุกต์เอาการสอนทางไกลไปใช้พัฒนาการพัฒนาบุคลากรประจำการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้กว้างขวางที่สุด เพราะมหาวิทยาลัยคงจะเลือกทำในสิ่งที่ (๑) มหาวิทยาลัยทำได้ และสร้างโครงสร้างพื้นฐานพร้อมกับ (๒) เป็นเรื่องที่ยังไม่มีใครทำ หรือทำไม่เพียงพอ โดยที่จะไม่พยายามทำงานซ้ำซ้อน ตามแนวทางในอนาคตที่วางไว้ แผน ๕ เราจะเน้นภารกิจด้านการสอน กับภารกิจทางด้านบริการวิชาการ พอมาถึงแผน ๖ เราจะเน้นภารกิจทางด้านการสอน มุ่งด้านคุณภาพ โดยไม่มุ่งขยายงานด้านการสอนเพื่อปริมาณมากนัก จะเพิ่มบางสาขาเท่าที่จำเป็น แต่จะหันมาขยายเรื่องบริการทางวิชาการ การประยุกต์การฝึกอบรมทางไกลมาใช้เป็นเรื่องสำคัญที่จะมุ่งไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มุ่งทำการศึกษาให้เป็นตามอัธยาศัยให้มากที่สุด แล้วต่อไปเราถึงจะหันไปเน้นภารกิจด้านวิจัยเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์ทุกด้านเหมือนมหาวิทยาลัยอื่น เพียงแต่แตกต่างที่วิธีการที่จะกระทำการกิจเหล่านี้

อ. ไพฑูรย์ จะมีแนวโน้มที่จะกลับมาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยปิดหรือไม่

ดร. วิจิตร ไม่มี

อ. ไพฑูรย์ ที่อาจารย์พูดว่าจะตั้งศูนย์ ตั้งอะไร จะไม่ไปกระทบกับความคิดและระบบเดิมหรือครับ ?

ดร. วิจิตร หลักของเราถือว่าระบบการสอนทางไกลจะต้องมุ่งให้นักศึกษาเรียนด้วยตนเองให้มากที่สุด เราต้องพัฒนาสื่อและปัจจัยที่จะให้เขาเรียนเอง เพราะฉะนั้นเราก็เห็นว่าปัจจัยที่ให้อย่างไม่พอที่จะให้เกิดการเรียนเอง แหล่งวิทยาการใกล้ตัวที่ถึงแม้ว่าเราจะ

ไปเปิดมุม มสธ. กิตี ไปเสริมศูนย์บริการในทุกจังหวัดกิตี แต่มุม มสธ. และ ศูนย์บริการนี้ทำได้จำกัด เพราะถ้าให้เขาทำมากกว่านี้จะกระทบงานประจำของเขา เราก็เห็นว่าน่าจะเสริมด้วยศูนย์วิทยบริการโดยเปิดศูนย์สัก ๑๐ ศูนย์ทั่วประเทศ แต่เอาไว้เป็นศูนย์ภาค ศูนย์นี้จะไม่มีชั้นเรียน ไม่มีการสอน ไม่มีการสอบ แต่จะเป็นศูนย์ที่ส่งเสริมการศึกษาด้วยตนเอง (Independent Study) โดยสร้างห้องสมุดที่ดี ที่สุดเพื่อจะให้คนคว้าเอง มีบริการเดียวที่ผมใช้ศัพท์ว่า “ภาพทัศน์” เราจะไปใช้ระบบการศึกษาแบบนัดหมาย คือ Education by Appointment หมายความว่าเราจะมีหน่วยเคลื่อนที่ (Mobile Unit) แล้วก็เวียนอาจารย์เราไปที่ศูนย์วิทยบริการ ใครอยากจะมาขอคำปรึกษาหารือก็มา แต่ไม่มีชั้นเรียน แล้วก็จะ มีหน่วยเคลื่อนที่จากศูนย์ออกไปยังจุดต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาเรียนเอง เพราะฉะนั้นถ้าทำอย่างนี้ก็ยังรักษาวิธีการและเป้าหมายแบบที่จะให้นักศึกษาเรียนเอง และก็จะไม่เข้าซ้อนกับใคร แต่ละศูนย์จะมีบุคลากร ๗ คนที่จะไปดูแลสิ่งเหล่านี้เพื่อให้บริการนักศึกษา คิดว่าอันนี้ต้องทำเพราะว่าในอนาคตเมื่อเปิดสอนบัณฑิตศึกษาขึ้น ซึ่งวันหนึ่งสัปดาห์ต้องสอน ก็จะต้องมีแหล่งวิชาการที่ให้นักศึกษาค้นคว้าได้ลึกซึ้ง อยู่ใกล้ตัวนักศึกษา เขาจะได้มาค้นคว้า มาใช้ห้องสมุด แต่ห้องสมุดเราจะไม่ใช้ห้องสมุดธรรมดา จะเป็นศูนย์วิชาการอย่างดี สื่อทุกประเภทจะอยู่ที่นั่น และที่นั่นวันหนึ่งข้างหน้าอาจจะทำถึงขั้นที่มี Computer Terminal แล้วก็ใช้ระบบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย และถ้าไกลไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อประเทศไทยมีดาวเทียม อาจจะส่งการสอนผ่านดาวเทียม แล้วเอาศูนย์ ๑๐ ศูนย์เป็นสถานีรับ โดยไม่ต้องผ่าน ทวี ยิงขึ้นดาวเทียมลงศูนย์เลย ซึ่งอันนี้ทำแล้วในประเทศแคนาดา และความฝันอันนี้ผมเชื่อว่าเป็นความจริงโดยไม่ยาก เมื่อไหร่เมืองไทยมีดาวเทียมเอง เราอาจจะส่งบทเรียนผ่านดาวเทียมไปออกสถานีรับเลย แล้วนักศึกษาก็มาดู เราจะไปถึงขั้นนั้นในที่สุด

อ. ไพฑูรย์ อาจารย์วางแผนสำหรับเรื่องนี้

ดร.วิจิตร ใช่ เพื่อจะรับการศึกษาในรูปลึก เช่น ปริญญาโท จะเห็นว่าต่อไปถ้าสอนปริญญาโท นักศึกษาแทนที่จะมาเรียน ก็ไม่ต้อง ก็จะมีการนัดอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ หรือแม้แต่สอบวิทยานิพนธ์ เราก็ให้เขามาค้นคว้าจากที่ศูนย์ เราจะทำให้ดีที่สุดเท่าที่

เราจะทำได้ ในศูนย์วิทยบริการอาจจะก้าวไปถึงปริญญาเอกด้วยเมื่อเราพร้อม ก็ เพราะว่าคนยังเรียนสูงขึ้น ไปเท่าไรก็ยังเรียนเองได้มากเท่านั้น และนั่นคือจุดมุ่งหมายของการศึกษา เรื่องใส่ข้อบ่อนเข้าปาก ระดับโท-เอกมันผิดวิธี ที่ทางยุโรปเขาถือว่าปริญญตรีแล้วเป็น Research Degree Course Work ไม่สำคัญ สำคัญที่ผลงานวิจัย ผลงานจากการค้นคว้า เพราะฉะนั้นการที่ไปสร้างศูนย์ คือเอาแหล่งวิทยาการไปไว้ใกล้ตัวนักศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาเรียนเอง และความคิดของการเปิดสอนระดับปริญญาโทและเอกก็ไม่ใช่ความคิดที่ขัดกับการเรียนรู้แบบทางไกล กลับเป็นการเสริม การศึกษาระดับสูงเป็นการศึกษาอิสระอยู่แล้ว

อ. ไพฑูรย์ คนส่วนมากอาจคิดว่าทำไมมหาวิทยาลัยเปิดกลับมาเปิดโท-เอก อันที่จริงมันเป็นความคิดที่ทกกลับกันเพราะโทและเอกอาศัยการเรียนในห้องน้อย

ดร. วิจิตร ใช่ เพราะถ้าไปดูการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรีในประเพณีของยุโรป อย่าง อังกฤษ Research Degree เขาเรียก Research Student ด้วย การเข้าชั้นเรียน เขาเข้าเพียงเพื่อเสริมให้ตัวศึกษาได้เอง แต่ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเมื่อไรการศึกษาไม่ให้นักเรียนเอง ก็ไม่รู้ว่าจะจัดไปทำไม ในที่สุดแล้วเราต้องการพัฒนาคนให้อิสระให้ศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง เป็นยอดปรารถนา ไม่เห็นขัดกันเลย ผมเชื่อว่าจะให้ผมจัดการสอนทางไกลในระดับประถมจดยากมาก เพราะความรู้พื้นฐานทักษะในการเรียนเองไม่มี ให้จกัมัธยมพอจัดได้ ให้จกัระดับอุดมสบายมาก เพราะคนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีทักษะการเรียนรู้อยู่แล้ว ยิ่งให้เปิดสอนระดับปริญญาโท-เอก ยิ่งทำได้ไม่ยากนัก เพียงแต่ต้องจัดปัจจัยสนับสนุนให้พร้อมที่จะให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากที่สุดและดีที่สุด

อ. ไพฑูรย์ ขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงครับ